

Kommentar till Per-Göran Bentz' kritik mot GBH Miljörätt, i mål M 2374-16, aktbilaga 158

Lina Weinmann, chef för Försvarmaktens Miljöprövningsenhet, har 2017-01-13 lämnat in en komplettering till sitt överklagande av länsstyrelsens beslut angående flygskjutmålet Hammaren i Karlsborgs kommun.

Kompletteringen utgörs av en kommentar från Per-Göran Bentz, Sturnus – Aviation Bird Advisory Service, och är framförallt en polemik mot GBH Miljörätts inlägga 2016-08-29.

Den 29 augusti 2016 företrädde GBH Miljörätt föreningen Aktion Rädda Vättern och bland andra även den enskilde sakägaren Tomas Olausson, Ripanäs. Då **MILHJOBYRÅN** nu är juridiskt ombud för Aktion Rädda Vättern och Tomas Olausson, vill undertecknad kort bemöta Per-Göran Bentz' senaste komplettering till Försvarmaktens yttrande.

1. Kvalitetssäkring?

Per-Göran Bentz kritiserar Artportalen (sid. 4-5) och hävdar att kvalitetssäkring saknas. Själv hänvisar han flitigt till ”konsultationer med lokala ornitologer” och ”personliga meddelanden”. Vem har kvalitetssäkrat Per-Göran Bentz' kontakter?

Upprepade hänvisningar till Patrik Åberg och till hans lilla tackskrift på två sidor till militären, där Försvarmakten deltar med bilder, tyder inte på någon vetenskaplig nivå på källkritiken. Inget i artikeln ”*Kråks skjutfält – bomber och granater gynnar fåglarna*” berör strids- och helikopterflygets påverkan på fågellivet. Att stridsvagnar utför en ”*brutal men nyttig markberedning*” kan säkert spela roll för utvecklingen av både fauna och flora när det gäller vissa arter, men minskar inte risken för att lågt flygande luftfarkoster påverkar livsmiljön negativt.

Det finns ett intressant stycke i Åbergs artikel som Per-Göran Bentz inte hänvisar till:

”Utmed hela sjökanten löper en smal bård av lövträd som ständigt är under beskjutning, bl.a. med stridsvagnarnas spränggranater. Detta gör att tillgången på död ved är mycket gynnsam och att höjden på träden hålls nere, vilket gör att det bildas täta ”trädbuskage”. Detta gynnar särskilt mindre hackspett, sångare och rosenfink.”

Uppgiften är, om den stämmer, ytterligare ett bevis för att även aktiviteten på Kråks skjutfält, med bl.a. utskjutning av stridsvagnsgranater i Vättern, måste läggas samman med utökningen på flygskjutmålet Hammaren, för att en korrekt utvärdering av påverkan på livsmiljön i Natura 2000-området ska kunna göras.

2. Extrem skönmålning.

Utan tvekan har Per-Göran Bentz rätt i att vidsträckta ruderatmarker kan bli tillhåll för många fågelarter. Detta gäller även militärens områden runt Karlsborg, särskilt under den period då Sveriges försvar ställdes om till ett insatsförsvar och övningsverksamheten drastiskt minskade under flera år.

Men Per-Göran Bentz ägnar sig åt extrem skönmålning när han på sidan 6 skriver:

”Militära aktiviteter på övningsfälten anpassas till de lokala förhållandena vad gäller vilt- och fågelförekomst. Anpassning sker oftast i samråd med lokal ekologisk expertis.”

Det framgår inte vilken ekologisk expertis som anlitas i Karlsborgs kommun. Men om den ekologiska expertisen existerar borde den få uttala sig om hur anpassning ska ske till vad som nu planeras: ett maximalt utnyttjande av skjutfältet Kråks tillstånd enligt gamla miljöskyddslagen, en hotande femdubbling av flygrörelserna på Karlsborgs flygfält och en utökning från 1 000 skott till 69 000 skott plus 150 raketer på flygskjutmålet Hammaren. Förutom FMV:s granatsprängningar och övriga aktiviteter som pågår strax norr om Karlsborg.

3. Fåglarna är ett hot mot stridsflyget – inte tvärtom!

I sin iver att förklara hur ”bomber och granater” gynnar fågellivet berättar sedan Per-Göran Bentz att problemet egentligen är det omvända.

”För såväl den civila som militära luftfarten har fåglar visat sig utgöra en stor säkerhetsrisk. Kollisioner mellan fåglar och flygplan är allmänt förekommande och kan leda till allt från försenade/inställda flygningar till omfattande materiella skador. /.../ Den militära flygverksamheten föregår ofta på lägre höjder än den civila och planen riskerar därmed att kollidera med fåglar under hela flygningen. /.../ Trots omfattande miljömanipulering och aktiva skräm��elinsatser har flygets fågelproblem visat sig svåra att hantera ur ett flygsäkerhetsperspektiv...” (Sid. 7)

Det rika fågellivet runt flygskjutmålet Hammaren bör, enligt dessa uppgifter, snarast utgöra ett avgörande argument **mot** att förlägga den militära flygverksamheten hit. De lågflygande luftfarkosterna riskerar uppenbarligen ständiga kollisioner med fåglar som inte låter sig skrämmas bort. JAS och SK60 går vid skjutmålet ner till 20 respektive 50 meter över mark- och vattennivån. Helikoptrarna går så nära mark- och vattenytan som 5 meter under sina skjutövningar.

För framförallt det bevisligen svårmanövrerade JAS-planet utgör fågelpopulationen uppenbarligen en ständig haveririsk. Det troliga är då att Per-Göran Bentz’ kunskaper i ”miljömanipulering och aktiva skräm��elinsatser” kommer till användning. Men det perspektivet går inte att förena med påståendet att inte en enda fågelart kommer att påverkas negativt av planerad verksamhet.

4. Skilda bedömningar.

Per-Göran Bentz sågar sina konsultkollegors arbete och skriver på sidan 4:

”Vid närmare granskning och efter konsultationer med lokala ornitologer visade det sig att rapporten med komplettering [från Calluna AB, 2013a-b] innehöll direkta felaktigheter och var ofullständig.”

Frågan är om denna historieskrivning stämmer? Mycket talar istället för att Per-Göran Bentz anlätades av Försvarmakten på grund av att Callunas rapport bedömde att den planerade verksamheten skulle innebära viss påverkan på de arter som ska skyddas av Natura 2000. Calluna AB kopplades helt sonika bort från ärendet av Försvarmakten, utan någon dialog om konsultarbetets kvalitet.

I en kommentar via mejl till undertecknad skriver Mova Hebert, naturmiljökonsult på Calluna AB och ansvarig för rapporten ”Känslighetsbedömning av fågelfaunan inför tillståndsansökan för Flygskjutmålet Hammaren”, följande:

”Vid en snabb koll av Sturnus rapport ser jag att vi verkar ha använt delvis olika data för bedömningarna. Jag kan inte säga vilket som är bäst, men Sturnus verkar ha använt delvis samma källor som Calluna men vi har även kollat Artportalen, med relevant utsök och bearbetning av datat.

Det verkar konstigt om förekommande arter skiljer sig mellan de båda metoderna. Vilka arter som är känsliga beror ju sedan på vad man bedömer och efter vilken lagtext. Calluna har bedömt risk för känslighet utifrån tidigare publikationer och kunskap från forskare (se vår litteraturlista). Det är möjligt att Sturnus har annan kunskap.”
(Kommunikation via mejl 2017-02-02.)

En försiktig utvärdering av dessa meningsskiljaktigheter är att kunskapsläget bör förbättras för att vetenskapligt underbyggda slutsatser ska kunna dras. Detta medger faktiskt även Per-Göran Bentz i sin slutkommentar på sidan 10:

”I frågan om ändring av tillståndet för flygskjutmålet Hammaren, Karlsborgs kommun har inga vetenskapliga studier genomförts i fält avseende flygövningarnas påverkan på fågelförekomsten i området.”

Man skulle då förvänta sig en något försiktigare slutbedömning, men inte:

”Resultatet indikerar inte på något vis att den förändrade militära flygverksamheten negativt skulle påverka fågellivet i det aktuella området.”

Den enda förklaring undertecknad kan hitta till Per-Göran Bentz’ ohämmade tro på att den militära flygverksamheten skyddar Natura 2000-områden i Vättern, är hans referenslista och hans CV. Där framgår med all önskvärd tydlighet att Per-Göran Bentz har fått sina huvudsakliga uppdrag från militära eller civila flygplatser där problemet varit att minska fåglarnas påverkan på flyget, inte tvärtom.

5. Prövning enligt Natura 2000 kräver att rimliga tvivel skingras.

Per-Göran Bentz’ rapporter bör läggas till handlingarna som ensidiga partsinlagor utan den stringens som krävs i sammanhanget. I ljuset av Högsta Domstolens beslut i det s.k. Bungemålet, T 3158-12 i juni 2013, borde det vara svårt att inta en annan ställning:

”Ett godkännande förutsätter att det ”inte föreligger några rimliga tvivel om att verksamheten inte kan ha en skadlig inverkan” på området.”

”En prövning svarar inte mot kraven enligt art- och habitatdirektivet, om den innehåller brister eller saknar fullständiga, exakta och slutliga bedömningar och slutsatser. Det ska vara möjligt att skingra varje rimligt vetenskapligt tvivel i fråga om de planerade arbetenas påverkan på området.”

Tio månader efter HD:s dom skrev länsstyrelsen ett brev till regeringen, med direkt hänvisning till Bungemålet (aktbilaga 371, bifogas). Det finns många handlingar i detta mål men denna hör till de mer läsvärda. Trots handläggarnas förslag till villkor och begränsningar ansåg miljöprövningsdelegationen att skada på det som Natura 2000 ska skydda kunde uppstå.

Här fanns alltså väl motiverade tvivel. Länsstyrelsen försökte därför överlämna ärendet till regeringen med uppmaning att använda 7 kap. 29 § i miljöbalken.

Problemet för regeringen skulle då bli att visa att:

- ”1. det saknas alternativa lösningar,*
- 2. verksamheten eller åtgärden måste genomföras av tvingande orsaker som har ett väsentligt allmänintresse och*
- 3. de åtgärder vidtas som behövs för att kompensera för förlorade miljövärden så att syftet med att skydda det berörda området ändå kan tillgodoses.”*

Uppgiften är inte lätt då det finns alternativa lösningar (bl.a. Älvdalens skjutfält). Det finns inte heller något allmänintresse av att skjuta just i Vättern. Kompensationsåtgärder skulle troligen vara relativt omfattande och komplicerade.

Regeringen lämnade dock länsstyrelsens begäran utan åtgärd. Hur detta kunde skingra miljöprövningsdelegationens tvivel till den grad att tillstånd senare gavs enligt 7 kap. 28 a § är fortfarande ett mysterium.

6. Slutligen

I punkt 7 i ovan nämnda HD-dom står:

”Tillstånd får lämnas bara om verksamheten – ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter eller åtgärder – inte kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som ska skyddas.”

Per Göran Bentz senaste kommentarer har samma brister som det mesta av försvarets skrivelser i detta mål. Flygskjutmålet Hammaren behandlas som en isolerad verksamhet trots att lagstiftningen föreskriver en samlad bedömning av alla verksamheter som kan beröra aktuell livsmiljö.

Hit bör räknas FMV:s omfattande och ökande verksamhet med både skjutningar, bomb- och granatsprängningar samt flygprovningar. Här finns de alltmer flitigt använda skjutfälten på land både norr och söder om Karlsborg. Nammo Vanäsverken AB har en egen skjutsektor ut i Vättern.

Dessutom tillkommer nu risk för kraftigt ökade störningar från Karlsborgs flygplats strax intill flygskjutmålet Hammaren. Prövningen av Försvarsmaktens ansökan, om att få utöka verksamheten från 2000 till drygt 10 000 flygrörelser per år, ska nu enligt regeringsbeslut

återupptas efter att tidigare ha avvisats på grund av bristande miljökonsekvensbeskrivning. En kortfattad sammanställning av vad detta kan betyda för människor i närområdet finns i ett läsvärt yttrande från länsstyrelsen (bifogas). Verksamheten lär även påverka andra arter än människor i området, t.ex. fåglar. Flygrörelserna har ett direkt samband med skjutningarna i Vättern.

Att prövning av tillståndet för flygskjutmålet Hammaren, som är en utbrytning ur Fortifikationsverket tillstånd från 1997, ska utföras som om den övriga militära verksamheten runt omkring inte existerar är både orimligt och olagligt.

2017-02-10

Enligt uppdrag

Christer Haagman

MILHJOBYRÅN

christer.haagman@milhjobyran.se

Bilagor: Aktilaga 371 i Lst dnr 551-12463-2012 och aktilaga 4 i M 2539-12.